

КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

За результатами теоретичного обґрунтування визначено мету, завдання і принципи адаптованої до сучасних вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. Авторська концепція передбачає впровадження організаційно-управлінської складової як стратегію реформування чинної системи фізичної підготовки вищої військової школи.

Ключові слова: концепція, курсант, офіцер, управління, фізична підготовка.

Постановка проблеми

Сучасна система фізичної підготовки (ФП) збройних сил повинна містити органічно взаємозалежні компоненти, що забезпечить цілеспрямовану реалізацію диференційованого управлінського впливу офіцерської ланки на навчання, виховання та розвиток підпорядкованих військовослужбовців, злагодженість військових підрозділів і частин [5]. Ефективність вирішення завдань ФП вагомо залежить від якості її організації, як важливого управлінського компоненту. Це визначає необхідність набуття майбутніми офіцерами визначеного ступеня спеціалізованих знань, організаційно-управлінських умінь та методичних навичок з питань управління ФП в підпорядкованих підрозділах у взаємозалежності з подальшим фаховим військово-професійним призначенням [6, 9].

Дослідження проведено відповідно до Плану науково-дослідних робіт Міністерства оборони України за темою "Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців Збройних Сил України у сучасних умовах" з номером державної реєстрації 0101U001276.

Вивчення та **аналіз останніх досліджень і публікацій** з питань організації, професійної спрямованості навчального процесу, вдосконалення спеціальної направленості ФП майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) (Ю. Бородін, 2008; В. Паєвський, 2008; О. Петрачков, 2012; С. Романчук, 2013), розвитку професійної мотивації, культури педагогічного спілкування та мислення курсантів (В. Миронов, 1996; А. Попов, 2009; В. Романчук, 2007, І. Овчарук, 2008), пізнавальної діяльності та самостійності курсантів під час опанування окремих дисциплін (І. Біжан, 2001; В. Дудченко, 1995; Ж. Холодов, 2010) дозволяють констатувати відсутність єдиної концепції професійно спрямованої ФП курсантів ВВНЗ різного профілю та відсутності складової системи, яку спрямовано на набуття випускниками вищої військової школи саме організаційно-управлінських умінь.

Результати праць зазначених вище науковців надають підстави визнати загальну дослідженість окремих аспектів проблеми професійного навчання майбутніх офіцерів з переважною спрямованістю на визначення спеціальних і психофізичних якостей та засобів їхнього розвитку у курсантів відповідно до видів збройних сил. Проте теорія, методика і практика такого навчання не були предметом системного дослідження професійно спрямованої системи ФП ВВНЗ для забезпечення максимальної готовності курсантів до управління діями підрозділів, у тому числі з питань фізичної підготовки, чим і було визначено нагальну науково-прикладну проблему.

Метою проведення **дослідження** стало теоретичне обґрунтування адаптованої до сучасних вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепції професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ.

Результати досліджень

Розробка та обґрунтування концепції системи підготовки майбутніх офіцерів до виконання службових питань з керівництва, організації та проведення ФП в процесі подальшої військово-професійної діяльності стало можливим за допомогою теоретичного вивчення даного питання, визначення системи базових параметрів, дефініцій і теорій, без опанування яких неможливе з'ясування суті процесу, що досліджується [1, 8].

У визначенні педагогічної теорії, як повноцінної самостійної системи наукової практики, найважливішою її ланкою постає об'єктно-предметна сфера, тобто передбачається існування свого специфічного об'єкту, тієї педагогічної реальності, що підлягає розгляду та вивченню, а також предмету дослідження, як однієї зі сторін аспекту пізнавального об'єкту [6, 10].

Процес підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах, як реально існуючий педагогічний процес формування та розвитку курсантів в якості керівників, ліг в основу

визначення об'єкта даної теорії. Це свідчить, що об'єктом теорії підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах є інтеграція навчально-виховного процесу цієї підготовки з розвитку та самовдосконалення курсантів на забезпечення їх організаційно-управлінської готовності до подальшої фахової професійної діяльності [2, 9].

При цьому, якщо низка діючих педагогічних процесів становить об'єкт теорії, то елемент його, який доцільно детально дослідити й вивчити, щоб мати можливість виявити в ньому оптимальну суть, відображений в предметі теорії підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах. В зв'язку з цим, саме дослідження закономірностей, визначення доцільності формування, теоретико-методичне обґрунтування та забезпечення умов розвитку складатиме предмет теорії підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах.

Доцільність створення професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ викликана необхідністю розв'язання протиріччя між об'єктивними вимогами військово-професійного сьогодення щодо готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою та наявним станом рівня готовності випускників ВВНЗ до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах [2, 6, 7].

Чим глибше дане протиріччя, тим гострішою є необхідність створення в ВВНЗ відповідного процесу фізичної підготовки курсантів. У зв'язку з цим саме вимоги щодо готовності майбутніх офіцерів до виконання службових питань з управління фізичною підготовкою стало головною системоутворюючою ознакою професійно спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, яка, відповідаючи чинному етапу розвитку військової освіти, забезпечує функціональний зв'язок усіх відносно самостійних її складових та компонентів в єдину систему для досягнення необхідного кінцевого результату [4, 9, 10].

Вивчення існуючої наукової інформації про теорії та порівняння ряду систем [1, 3, 8, 9] за рисами, що властиві теоріям, надали нам можливість розглядати теорію підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в якості педагогічної теорії за певними ознаками, це:

- існування чіткого та логічно визначеного порядку обов'язкових структурних елементів, їх цілісність, взаємозв'язок та взаємозумовленість;
- спроможність утворення, формування нових навчальних теорій вищої військової школи;
- оптимальне та досить широке пояснення існуючого навчального процесу вищих військових навчальних закладів;
- можливість обособлення, відділення від наявного емпіричного базису дослідної основи та відтворення в теоретичній формі певних понять і визначень.

Зауважимо, що теорія підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах містить важливу структурну складову при наявності об'єкта, предмета, мети, завдань та ознак [6], які виступили вихідними складовими для наступного етапу розвитку досліджуваної теорії та вдосконалення процесу підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах.

Опираючись на проведені дослідження, твердження науковців П. Анохіна, 1980, Л. Вейднер-Дубровіна, 2001, Т. Круцевич, 2008, В. Федорова, 2001 й ін., ми визначили дефініцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ – це комплекс взаємопов'язаних складових і компонентів, характер взаємодії яких забезпечує функціонування процесу фізичного виховання курсантів для досягнення готовності майбутніми офіцерами виконувати службові обов'язки [6].

У підсумку зазначеного, розгляд навчально-виховного процесу підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах в якості окремої теорії, врахування вищенаведених підходів, надало змогу цілісно вирішити проблему процесу підготовки курсантів до здійснення керівництва, організації та проведення ФП та сформулювати концептуальні засади нашого дослідження.

Професійно спрямована система ФП курсантів ВВНЗ створюється та приводитиметься в дію відповідно до концепції – комплексу поглядів на сутність процесу фізичного вдосконалення майбутніх офіцерів та керування ним, загального задуму, що визначає можливі шляхи забезпечення найбільшої ефективності ФП в різноманітних умовах, своєрідної методології реалізації специфічних і неспецифічних функцій фізичної підготовки, досягнення, завдяки їй, конкретних результатів.

Великий Енциклопедичний словник констатує, що "концепція – це певний спосіб розуміння, трактування подій чи явищ, основна точка зору, керівна ідея для їх освітлення; провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності..." [6]. Віклендія зазначає, що "концепція (від лат. *conceptio*) – це генеральний задум, що визначає стратегію дій при здійсненні реформ, проектів, планів, програм; система поглядів на процеси і явища в природі і в суспільстві" [6].

Теоретичне обґрунтування адаптованої до сучасних вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепції професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ було проведено з врахуванням: одного з головних завдань концепції освітньої системи вищої військової школи з підготовки фахівців військової галузі до професійної діяльності – управлінські здатність і вміння майбутніх офіцерів керувати й організовувати дії військових підрозділів; головного концептуального положення чинної системи ФП збройних сил – забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до виконання завдань навчально-бойової діяльності [2, 4, 5].

Метою створеної концепції професійно спрямованої системи ФП ВВНЗ з урахуванням вимог систем вищого рівня є забезпечення готовності курсантів до управління діями підрозділів, у тому числі з питань

фізичної підготовки, що удосконалив як фаховий рівень організаційно-управлінських умінь кожного з майбутніх офіцерів, так і якість функціонування всієї системи ФП Збройних Сил України. Ця концепція передбачає формування у офіцера спроможності до організації самостійної ФП та самовдосконалення функціонального й фізичного стану організму в процесі всієї служби та в подальшому житті.

Розроблена концепція професійно спрямованої системи ФП ВВНЗ вирішує завдання:

- засвоєння курсантами змісту теоретичних знань з організації ФП у підрозділах військових частин;
- опанування майбутніми офіцерами методичних прийомів і навичок навчання, розвитку та вдосконалення загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей військовослужбовців;
- забезпечення конкретного рівня фізичного стану організму та сформованості у випускників ВВНЗ рухових навичок, розвитку загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей;
- набуття курсантами фахових організаційно-управлінських умінь з керівництва та організації дій підрозділів військових частин (у тому числі з питань фізичної підготовки), відповідно до статутних обов'язків.

Реалізується концепція професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ дотриманням принципів:

- комплексності та всебічності розвитку особистості – фізичного (фізичні якості та підготовленість, рухові навички), психічного (воля, почуття, емоції, пам'ять) і розумового (інтелектуальні якості, мислення, свідомість, світогляд);
- прикладності – спеціалізованої організаційно-управлінської спрямованості з урахуванням специфіки й умов професійної діяльності майбутніх офіцерів різних військових спеціальностей за видами збройних сил;
- обов'язковості й систематичності – неухильності приведення фізичної підготовленості та фізичного розвитку курсантів до необхідного рівня показників ефективної готовності до військово-професійної діяльності;
- оптимальності – достатності рівня організаційно-управлінських умінь, функціональної готовності, розвитку загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей, рухових умінь і навичок курсантів для успішного виконання статутних обов'язків;
- відповідності – розвитку саме тих організаційно-управлінських здібностей, фізіологічних і психологічних можливостей, загальних та спеціальних фізичних якостей курсанта, що складають базу основу професійних обов'язків і функціональних призначень;
- оздоровчої спрямованості – забезпечення міцного здоров'я, надійного функціонального стану всіх органів і систем організму, біологічної і психологічної стійкості курсантів до несприятливих умов військової служби.

Завдяки проведеному експертному опитуванню, теоретичному дослідженню й аналізу наукових джерел, законодавчих, статутних і керівних документів з питань функціонування системи ФП Збройних Сил України, визначеним типовим завданням організаційно-управлінської складової узагальненої професіограми та структурі узагальненої професійної діяльності нами встановлено типові завдання службової діяльності офіцерів Збройних Сил України з питань управління ФП [6].

Визначені завдання, базуючись на концептуальних засадах системи ФП Збройних Сил України, поєднали в собі актуальні вимоги до управлінських якостей і організаційних здібностей офіцерів. Усі компоненти та складові управлінської діяльності офіцерів з питань керівництва, організації та проведення ФП спрямовані на досягнення мети ФП Збройних Сил України – забезпечення певного рівня військово-прикладної фізичної готовності військовослужбовців і підрозділів, що дозволить їм ефективно виконувати службово-бойові завдання за військово-професійним призначенням [6].

Таким чином, авторська концепція професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ як генеральний задум передбачає введення організаційно-управлінської складової як стратегію реформування чинної системи ФП військової школи для досягнення практичної готовності майбутніми офіцерами виконувати службові обов'язки.

Висновки

Розгляд змісту та сутності навчально-виховного процесу курсантів ВВНЗ у контексті його спрямованості на готовність майбутніх офіцерів до виконання службових питань з управління ФП в процесі подальшої військово-професійної діяльності, дозволив стверджувати, що це сприятиме опануванню майбутніми офіцерами як теоретичних знань, набуттю організаційно-управлінських умінь і методичних навичок для здійснення керівництва, організації та проведення ФП в підпорядкованих підрозділах, так і фахових організаційно-управлінських питань їх службової діяльності.

Теоретичне обґрунтування концепції професійно спрямованої системи ФП ВВНЗ забезпечило подальший розвиток теоретико-методичних засад функціонування навчально-виховного процесу курсантів у сучасних умовах.

В **перспективі** ми направляємо наші дослідження на визначення ефективності функціонування професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ.

Використані джерела

1. Анохин П.К. Узловые вопросы теории функциональных систем. / П.К. Анохин. – М.: Медицина, 1980. – 196 с.
2. Варій М. Підготовка курсантів до управлінської діяльності / М. Варій // Військо України. – 1996. – № 7. – С. 15 – 19.
3. Месарович М. Теория иерархических многоуровневых систем / М. Месарович, Д. Мако, И. Тахакара. – М. : Мир, 1973. – 344 с.
4. Москаленко Н. В. Напрями удосконалення підготовки спеціалістів з фізичного виховання і спорту / Н. В. Москаленко, А. Моїсеєнко, В. Зайцева, І. Пуціна // Спортивний вісник Придніпров'я. – Дніпропетровськ. – 2009. – № 1. – С. 45 – 47.
5. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України (Наказ Міністра оборони України від 30.12.2009 № 685 "Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України"). – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2009 – 231 с.
6. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗЗС України : [монографія] / О. М. Ольховий. – Х. : ХУПС, 2012. – 286 с.
7. Ройлян В. О. Взаємозв'язок педагогічного процесу та педагогічної системи у вищих військових навчальних закладах : матеріали міжвуз. конф. ["Єдність навчання і виховання майбутнього фахівця у організації педагогічного процесу"] / В. О. Ройлян. – Одеса : МОУ ОІСВ, 2002. – С. 21 – 26.
8. Садовский В. Н. Основания общей теории систем / В. Н. Садовский. – М. : Наука, 1976. – 270 с.
9. Теория и организация физической подготовки войск / [Л. А. Вейднер-Дубровин, В. В. Миронов, Р. М. Кадиров и др.]. – СПб. : ВДКИФК, 2001. – Ч. 2 – 336 с.
10. Щедровицкий Г. П. Принципы и общая схема методологической организации системно-структурных исследований и разработок / Г. П. Щедровицкий // Системные исследования. Методологические проблемы : ежегодник. – М. : Наука, 1981. – С. 193 – 227.

Oikhovyy O.M.

THE CONCEPT OF PROFESSIONALLY-DIRECTED SYSTEM OF CADETS' PHYSICAL TRAINING

According to the results of theoretical reasoning defined the goal, the task and the principles of the concept that was adapted to the modern requirements of organizational and managerial skills of officers of the armed forces of professionally-directed system of cadets' physical training of higher military educational institutions. The author's concept provides the introduction of organizational and managerial part as a strategy of reforming the current system of physical training of the higher military school.

Key words: *conception, cadet, officer, management, physical training.*

Стаття надійшла до редакції 12.08.2013 р.

